

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

1 |
בס"ד | גיליון 92
מסעי התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

היה רץ אחר תאוות העולם הזה, תיקונו שיריץ אחר צדיקים

במדבר ל"ג א', ג': "אלה מסעי בני ישראל...". "ויסעו"

בעיצומה של אחת הנסיעות, שערך רבי אלימלך מליעז'נסק זיע"א בצוותא עם סגל נבחר מתלמידיו, הבחינו הנוסעים באדם הרץ אחרי העגלה ומתאמץ להשיגה. ובעוד התלמידים מסתפקים בינם לבין עצמם, האם הבחין גם הרבי בכך, והאם צריך להסב את דעתו הקדושה לכך, אם לאו, נענה רבי אלימלך והורה לעגלון לזרז את הסוסים ולהגביר את מהירות הנסיעה. דבר שמעולם לא נהג להתערב בו ולחוות את דעתו. מעתה, כבר נהיר היה לתלמידים, כי דבר האיש הרץ בעקבות העגלה אינו נסתר מעיני הרבי, וכי יש קשר בינו לבין ההוראה להגביר את מהירות הנסיעה.

אך עם הגברת מהירות הנסיעה, הגביר גם האיש את מהירות ריצתו ורץ כצבי בעקבות העגלה המתרחקת. אבל הרבי, כמו לא שת לבו לזאת, הותיר את הוראתו בדבר הגברת מהירות הנסיעה בעינה. מרגע לרגע צברה העגלה מהירות נוספת, הסוסים דהרו ודאו כנשרים, ולעיני התלמידים הצופים אחור מעל העגלה נתגלה מחזה יוצא מגדר הטבע: האיש רץ בעקבות העגלה בכוחות על אנושיים, כשהוא מדביק כמעט במהירותו את העגלה הפורחת. אך אל העגלה לא הגיע. לאחר רגעים ארוכים של ריצה על טבעית זו, אפסו כוחותיו של האיש והוא כרע תחתיו ונפל על האדמה. אך גם עתה לא הורה הרבי לעצור, ובתוך רגע קט נעלם האיש מעיני הנוסעים, כשהוא נותר מאחור.

בהגיעם אל המלון, לא יכלו התלמידים להתאפק, וחילו את פני הרבי להסביר להם את פשר המהירות בה נמלטו מפני האיש אשר כה ביקש להשיגם. נענה הרבי וגילה להם לאמור: "אותו האדם אשר ראיתם, לא מבני העולם הזה היה, וזה לו כעשר שנים ששבק חיים לכל חי. בימי חייו, היה הלה תלמיד חכם בראשיתו, אך החמיץ באחריתו ויצא לתרבות רעה. כאשר דנו את דינו לפני בית הדין של מעלה, נמצא חייב מעיקר הדין לשוב ולרדת בגלגול נוסף לעולם הזה. אולם, מסיבות שונות, המירו לו את עונש הגלגול בתעיה במשך עשר שנים בעולם התהוה. מני אז, נעה ונדה נשמתו בעולם, מלובשת בגוף דמיוני בלבד, כשאף לו עצמו נראה כי הינו חי, מדי פעם, מזדמן לו לפגוש בעגלה שאחד מצדיקי הדור נוסע בתוכה, ואז, רץ הוא אחריה בכל כוחותיו, כשנשמתו מפרסכת להשיג את הצדיק כדי לבקש מלפניו כי יפעל לתיקונה. ובאמת, תיקונו הוא בכך, שאינו מצליח להשיג את הצדיק ונותר עקב כך בעגמת נפש מרובה.

היום, מלאו עשר שנים לריצוי עונשו הקשה, ועל כן היתה ריצתו היום אחרי עגלתנו עד למעלה מכוחות אנוש. הפעם, מלבד עגמת הנפש שהיתה לו, נפל גם ארצה באפיסת כוחות, כביכול, ובכך הושלמה סאתו לבוא אל תיקונו השלם. עתה – סיים רבי אלימלך ואמר – "הבה נשתה 'לחיים' לעלייתה של אותה נשמה!"...

(ספר "צנתרות הזהב")

הכהן הגדול נענש ומת בשנה שהיה בה רצח בשגה משום שהיה יכול למונעו ע"י תפלתו

במדבר ל"ה כ"ה: "והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אתו בשמן הקדש".

"וישבון פנשתא ית קטוליא מן יד תבע אדמא ויתובון יתיה פנשתא לקרויא דקלטיה דאפד לתמן ויתב בה עד זמן דימות פהנא רבא דרבי יתיה סגיא במשח רבותא, ומטול דלא צלי ביומא דכפורי בקודש קודשיא על תלת עבירן קשין דלא יתקלון עמא בית ישראל בפולחנא נוקראה ובגילוי עריותא ובשדיות אדם זכיא ונהו בידיה לבטלותהון בצלותיה ולא צלי מטול פן אתקנס לממת בשתא הוא".

תרגום: ויצילו העדה את ההורג מן יד התובע הדם [הגואל] ושיבו אותו העדה לערים שקלטתו שנס לשם וישב בה עד זמן שימות הכהן הגדול שמשח אותו הגדול בשמן המשחה, ובשביל שלא התפלל ביום של כיפורים בקודש הקודשים על שלוש עבירות קשות שלא ישלו עם בית ישראל בעבודה זרה ובגילוי עריות ובשפיכות דם זכאי [נקי], והיה בידיו לבטלם בתפלתו ולא התפלל, בשביל כן נענש למות בשנה ההיא.

(תרגום יונתן בן עוזיאל)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א).

2

בס"ד | גיליון 92
מסעי התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

רצח כנגד רצח

במדבר ל"ה ז': "ומצא אתו גאל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו ורצח גאל הדם את הרצח אין לו דם".

ורצח גואל הדם את הרוצח: "... אלא הוא עונש מדה כנגד מדה, הוא לא נזהר ורצחו שלא כדין, לכן גם עליו להזהר מגואל הדם ואם לא נזהר התירה התורה גם כן להרגו שלא כדין...".

(טעמא דקרא עמוד קל"ד)

הרוצח נרצח כאופן רציחתו

במדבר ל"ה ל"ג: "ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ ולא ירצח את הארץ לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו".

ודע שאם הרוצח הוא יהודי וחזור בו ועשה תשובה אז הזמין לו הקב"ה מי שיהרגהו ובזה יכופר לו עוון, ואין לו תקנה אלא בזה, שנאמר: 'ולארץ לא יכופר', וגו' 'כי אם בדם שופכו', אבל הרציחה שירצח בה הרוצח כפי גודל התשובה, כך יהיה רציחתו, כלומר, או יהיה נרצח על ידי בני אדם, או הוא בעצמו יפול על החרב.

וזהו סוד שתראה כמה אנשים שנחתכים חיתוך קטן על ידי חרב או סכין במתכוין או שלא במתכוין ומתים, ובשביל זה אי אפשר שימות מיתה פתאומית איזה מיתה שאינה טבעית וזה בא לו בשביל רציחה שרצח.

ואם הרוצח עשה תשובה וימות מיתה טבעית, דע כי מוכרח הוא שיבוא בגלגול למות מיתה רציחה, אך התשובה כתריס להגן מן הפורענות".

(מדרש תלפיות ענף "הריגה")

והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה להם

במדבר ל"ג נ"ה-נ"ו: "ואם לא תורישו את ישרי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשפים בעיניכם ולצינים בצדיכם וצרו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה: והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה להם".

מדוע גולה הרוצח בשגגה לעיר מקלט

במדבר ל"ה י"א: "והקריתם להם ערים ערי מקלט תהינה להם ונס שמה רצח מכה נפש בשגגה".

"יש בגלות בחינת מדה כנגד מדה. שהרי הוא גרם שנפש הנהרג תינתק ממקומו בעולם הזה, ולכן יגלה וינתק גם הוא ממקומו הקבוע. ועוד יש בזה לימוד ותיקון לחטאו, כי מה גרם לו לזלזל בחיי חברו, ודאי שהיה טרוד יותר מדי בעסקי עצמו וצרכיו הגשמיים, לכן מגלים אותו ממקומו ומנתקים אותו מעירו ומעסקיו, ועליו ללמוד מזה למעט את דבקותו הנפשית לגשמיות שהיא שגרמה לקלקלו.

... בספרים הקדושים מבואר שנפש הנרצח אינה מוצאת מנוחה והיא בבחינת נע ונד, אשר על כן, גם הרוצח צריך לנוע ולגלות ממקומו".

(מכתב מאליהו חלק ד' עמוד 170)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

הנהנה מהעבירה – תהנה החיה מדריסתו

כתובות דף ל: (סוטה דף ח.; סנהדרין דף לז): "... אלא דין ארבע מיתות לא בטלו, מי שנתחייב סקילה - או נופל מן הגג או חיה דורסתו, ומי שנתחייב שריפה - או נופל בדליקה או נחש מכישו, ומי שנתחייב הריגה - או נמסר למלכות או ליסטים באין עליו, ומי שנתחייב חנק - או טובע בנהר או מת בסרונכ"ל."

"כתב הגאון מרן רבי חיים קניבסקי זצ"ל בספרו פרק בשיר על פרק שירה (אות ע"ט), דצריך טעם למה לפעמים נופל מהגג ואינו נאכל, ולפעמים חיה דורסתו שנאכל כמ"ש בערכין (דף טו): גבי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל.

וי"ל דהיכא שנהנה מהעבירה חיה דורסתו ונהנית ממנו מדה כנגד מדה, משא"כ היכא שלא נהנה אז רק נופל מהגג ואין חיה נהנית ממנו, וכמו שמצינו שגנב משלם כפל ואילו מזיק אינו משלם כפל, ועל כרחק דהטעם הוא משום שגנב נהנה או דעתו ליהנות ועל כן משלם כפל. ועיין שם שביאר דעל כן השירה שאומר הזאב הוא הפסוק על כל דבר פשע וגו' ישלם שנים לרעהו, דהזאב מסביר מדוע הוא טורף את החוטא לפי שגם נהנה מהעבירה ולכן מקבל עונש כפול, וזהו דומיא דהגנב שנהנה ומשלם כפל וכנ"ל, עיין שם".

(דף על הדף כתובות דף ל.)

השוגג נענש כפי מדרגת שגגתו

עד מות הכהן הגדול: "כבר ביאר שהגלות היא על השוגג, ובהיות מיני השגגות בלתי שוות כי מהם קרובות לאונס ומהן קרובות אל המזיד, נתן לגלות זמן בלתי שווה בכל השוגגים, כי מהם שתהיה שגגתו מעט קודם מיתת הכהן ומהן שימות הרוצח בגלות קודם שימות הכהן, וזה במשפט הא-ל יתברך היודע ועד, שיענוש את השוגג כפי מדרגת שגגתו, כאמרו והאלקים אנה לידו (שמות כ"א י"ג)".

ובנזר הקודש (לבראשית רבה כ"ב ט'): "נ"ל לפרש ע"פ מ"ש כמה מקובלים ומכללם השל"ה ס"פ מסעי שאדם הנהרג קשה לנפשו להסתלק מן עולם הזה לעלות למעלה, לפי שנפסד מבנין גופו קודם בא עתו וזמנו ועדיין לא נשלם חוקו בעולם הזה, על כן לא מצאה נפשו מנוח והיא משוטטת בעולם. ולכן אף הרוצח בשגגה חייב גלות שהוא מדה כנגד מדה, לפי שנתגלגל חובה על ידו שגרם ג"כ גלות לנפש ההרוג, לכן גם הוא גולה לעיר מקלט וישב שם עד מות כהן גדול שהוא נאחז בחסד עליון, ובעלות נפשו למעלה נאחזים בה כמה נפשות שאינם מתקנים ועולים עמה בחסד עליון, ואז גם נפש ההרוג הוא בתוך הבאים אל מנוחה העליונה, ומאז גם הרוצח בשגגה נפטר מגלותו.

(ספורנו)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

הרוצח - ירצח

במדבר ל"ה ט"ז: "וְאִם בְּכָלִי בְרָזַל הִכְהוּ וַיָּמַת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמַת הַרְצָח".

"... ועוד, למה אמר יד בעץ ובאבן. אלא הענין הוא כך, שראובן שהרג את שמעון, אינה ה' אותו לידו לפי שהיה שמעון חייב מיתה ממקום אחר, ואינה אותו ליד ראובן לפי שמגלגלים חובה ע"י חייב, ובאו שניהם בגלגול, וקם שמעון וגבה חובו מראובן שהמיתו, וראובן היה שליח ההשגחה, שהיה שמעון חייב מיתה, א"כ יומת שמעון על שהמית לראובן, וראובן חוזר וגובה חובו משמעון שהוא היה שליח כמ"ש לעיל, א"כ נמצא כל אחד מת ב' מיתות, זהו רוצח הוא מות יומת, מות יומת הרוצח, ב' מיתות לראובן שהוא רוצח, וב' מיתות לשמעון שהוא רוצח, וכל אחד מהם הוא רוצח ונרצח, לזה רצח כתיב חסר.

ופירוש הפסוק כך הוא, ואם בכלי ברזל הכהו, אתה רואה ששמעון הרג את ראובן, וקודם ראובן הרגו, זהו הכהו, כבר הכהו מקודם, ולזה קרא ההריגה הכאה לפי שחזר ובא אינה אלא הכאה, וזה מות יומת הרוצח שהוא ראובן שהוא רצח קודם, יומת שמעון, וחוזר ראובן וגובה חובו משמעון שהיה שליח ההשגחה, א"כ מות יומת הרוצח, לפי שכל אחד הוא רוצח ונרצח, א"כ רוצח הוא מות יומת, רוצח וקרי רצח, שקודם שירצח רצח, מות יומת הרוצח, שחוזר וגובה חובו, שהוא היה שליח כמ"ש.

וזהו שאמרה המשנה (אבות ב' ו') אף הוא ראה גלגולת אחת, ר"ל אחד שהרג ובא בגלגול, אמר לה על דאטפת אטפוך, את הרגת לפיכך נהרגת, וסוף מטיפיך יטופון, שג"כ יהרגו, וכל אחד ימות ב' מיתות. אחת על עוונתו שהיה חייב מיתה, ואחת על שהרג את הנפש. וזהו אומרם גואל הדם הוא ימית את הרוצח בפגעו בו".

(שפתי כהן)

החנפת הארץ – על חנופת האדם

במדבר ל"ה ל"ג: "וְלֹא תַחְנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם בָּהּ כִּי הָדָם הוּא יַחְנִיף אֶת הָאָרֶץ וְלֹאֲרֶץ לֹא יִכְפַּר לְדָם אֲשֶׁר שָׁפַךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדָם שָׁפְכוּ".

"לא תחניפו את הארץ, ולא תחניפו את הארץ אל תגרמו לארץ שתהא מחנפת לכם".

(ספרי במדבר פיסקא קס"א)

מדוע הרוצח בשוגג גולה לעיר מקלט

במדבר ל"ה י"א: "וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תַּהַיִינָה לָכֶם וְנָס שָׂמָה רֹצֵחַ מִפֶּה נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה".

פירוש: כתב בספר החינוך (מצוה ת"י): "... משורשי המצוה, לפי שעון הרציחה חמור עד מאד שבה השחתת העולם, עד שאמרו זכרונם לברכה, שההורג נפש מזיד אפילו עשה כל המצוות אינו ניצול מן הדין, שנאמר (משלי כ"ח י"ז): 'אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס', ולא ימלט, ולכן ראוי למי שהרג אפילו שוגג מכיוון שבאת תקלה גדולה כזו על ידו, שיצטער עליה צער גלות ששקול כמעט כצער מיתה שנפרד האדם מאוהביו ומארץ מולדתו ושוכן כל ימיו עם זרים". והיינו, שעל שגרם למוות, יצטער צער ששקול כמיתה.

עוד יש לבאר בטעם הדבר שהרוצח בשוגג גולה לעיר מקלט, שהרוצח גרם שמעתה לא יוכל עוד הנרצח לצאת ולבוא ברגליו כרצונו, אלא יהיה מונח במקום אחד (קברו), על כן שמנע מהנרצח להשתמש ברגליו כרצונו, יגלה הוא ברגליו בעל כרחו לעיר המקלט, ועל שגרם לנרצח להיות קבוע במקום אחד שממנו לא יצא, מעתה יהיה הרוצח קבוע במקום אחד (עיר המקלט) ומשם לא יצא...

עוד י"ל, דהרוצח הוציא את הנרצח ממקומו (מן העוה"ז), ולכן יגלה הוא חוץ למקומו (וילך לעיר המקלט).

ובזה יש לבאר מה דאיתא בכוונת האר"י (דף מח.א): דע כי כל זרעו של הבל נתחייבו מיתה, ולכך הרגו קין להבל. ואמנם משה הרג למצרי קודם זמנו, וחטא בזה ונתחייב גלות, וזהו (שמות כ"א י"ג): 'ושמתי לך מקום אשר ינוס שמ"ה', אותיות מש"ה. היינו, דמשה הוציאו ממקומו, עתה יגלה הוא ממקומו.

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה, יוסף עזריאל בן חיה מיכל ★ לעילוי נשמת מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
להנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403
דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>